

Andreas Schlegel

A 2008-as kínai Fehér Könyv - stratégiai következtetések

A Kínai Népköztársaság kétévenként jelenteti meg az ország biztonságát és védelmét összegző Fehér Könyvet. A 2009 januárjában publikált legújabbat Andreas Schlegel, az osztrák védelmi minisztérium munkatársa elemezte a Nemzet és Biztonság számára.

Alapvetés

A jelenlegi gazdasági válság Kínát – a világ egyik legnagyobb termékexportőré és nyersanyag-importőré – az eddigieknél is jobban a hosszú távú elemzések látókörébe helyezi. Kína katonai és gazdasági tekintetben egyaránt olyan jelentős minőségi és mennyiségi fejlődést produkál, amely hatással van az ország diplomáciai magatartására, nemzetközi intézményekben betöltött szerepére, és erősen befolyásolja biztonságpolitikájának alakítását.

A kínai külpolitikát befolyásoló tényezők

Kína magatartása gazdaságilag feszült időszakokban. Az 1997–1998-as ázsiai pénzügyi válság fontos tapasztalat volt a kínai regionális politika újragondolásában. A válság olyan kiterjedt volt, hogy a kínai pénzügyi és bankrendszer strukturális gyengeségei, a kínai valuta konvertibilitásának hiánya és az ország nagy kintlévőségei miatt komolyan fenyegette Pekinget. Kína nem értékelte le valutáját, sőt az ázsiai országoknak pénzügyi segítséget ajánlott. Ezzel az intézkedésével sikerült egy felelős regionális hatalom képét mutatnia. Hasonlóan felelősségteljesen viselkedik a

mostani gazdasági válságban, amelynek Kínára nézve hosszú távú szociális, az egész társadalmat érintő következményei lehetnek.

Multilaterális intézmények újraértékelése. Az elmúlt tíz évben a kínai kormány újraértékelte a regionális szinten jelentős multilaterális intézményekhez fűződő kapcsolatát. Különösen a biztonságpolitika területén mutatkoztak ennek komoly hatásai, hiszen Kína ma stabil tagja olyan platformoknak, mint az ASEAN Regionális Fórum (ARF), az Ázsiai–Csendes-óceáni Térkép Biztonsági Együtműködési Tanácsa (*Council for Security Cooperation in the Asia Pacific – CSCAP*) vagy a Sanghaji Együtműködési Szervezet. Kína kooperatív hozzáállása a biztonságpolitikához és az ország Új Biztonsági Konceptiója (NSC) összeegyeztethető volt. Ezt a koncepciót először 1996-ban, az ARF keretein belül ismertette részletesen, de egy ENSZ leszerelési konferencia keretében az akkori államfő, Csiang Cö-min (Jiang Zemin) már 1994-ben felvázolta. Az NSC Csou En-laj (Zhou Enlai) öt alapelve: a területi integritás és szuverenitás kölcsönös tiszteletére, a meg nem támadásra, a be nem avatkozásra más államok belügyeibe, az egyenlőségre és kölcsönös támogatásra, valamint a békés egymás mellett élésre épül. Az NSC-t egy további

alapelv egészíti ki „... a viták rendezése és a béke megóvása érdekében. A világ békéje és biztonsága alapvetően egy új biztonsági koncepció kidolgozásával, valamint egy új, igazságos és ésszerű nemzetközi rend kialakításával garantálható.” Kína 1999-ben és 2000-ben kapcsolódott be egyre mélyebben a nemzetközi szervezetek munkájába, s rövid idő alatt passzív szemléletről aktív, elhivatott szereplővé vált.

Teng béke- és fejlesztési téziseinek reaktíválása. A Teng Hsziao-ping (Teng Xiaoping) „béke és fejlődés” tézise (*heping yu fazhan*) ismét erőteljesen megjelenik a kínai politikai koncepciókban. Ez nem azt jelenti, hogy a Teng által meghatározott irányvonal előzőleg feledésbe merült volna, hanem inkább azt, hogy ismételt megerősítést nyert. Átfogó és részben heves politikai vitákat követően a kínai vezetés arra a megállapításra jutott, hogy a globális változások és az amerikai dominancia ellenére Teng tétele a kínai külpolitika alapvetése kell, hogy maradjon. Annál is inkább, mert a gazdasági növekedéshez és virágzáshoz, a tartós belső stabilitáshoz elengedhetetlen a békés környezet. Ennek biztosítása az eddigi passzív magatartás helyett aktív politizálást követel meg. Vonatkozik ez egyrészt a régióra, másrészt az USA-val kialakult kapcsolatok javítására is, amelyben a tajvani kérdés játssza továbbra is a meghatározó szerepet.

Az utóbbi években Kína hozzáállása szinte minden kérdésben aktívabbnak és nyitottabbnak mondható. Diplomáciai téren figyelemre méltóan ügyesen és kiegyensúlyozottan viselkedik. Kína mára olyan ország, amely becses szomszéd hírében áll, kitűnő közvetítő szerepet tölt be (mint például Észak-Korea esetében), egyáltalán nem tűnik fenyegetőnek, és konstruktív módon dolgozik a regionális

stabilitás elérésén. Regionális szinten az országok mindenesetre nem tekintenek Kínára fenyegetésként, mint ahogy azt a kilencvenes évek végén tették.

Kína énképe „kettős identitásra” épül, amelyben egyfajta áldozati magatartásforma és nagyhatalmi státus elérése is tetten érhető. Peking ugyanakkor regionális szereplőként tekint önmagára. Ha törekvéseit – a régió egyetlen domináns hatalmának szerepét – egyelőre nem is sikerült elérnie, egyértelmű, hogy Peking a regionális fejlemények lényeges katalizátora. Ebben az új rendben Ázsia fő régiói (Északkelet-, Délkelet-, Dél- és Közép-Ázsia) erősen összekapcsolódnak, aminek következtében az államok szerepe is megváltozott, és több lehetőséggel kell számolniuk.

A kínai Központi Bizottság 1998 óta két évente jelentet meg fehér könyvet biztonság- és védelempolitikai eredményeinek és törekvéseinek felvázolására. Az aktuális fehér könyv – a *China's National Defense 2008 – 2009* elején került nyilvánosságra.

A fehér könyvet mindig széles közérdeklődés kíséri, mivel nemcsak a kínai haderő fejlettségi szintjével és fejlesztéseinek irányával kapcsolatban nyújt támpontokat, hanem egyben a kínai énkép és álláspontok egészének visszatükröződése is a nemzetközi porondon.

A következőkben a fehér könyv struktúráját és tartalmát elemezem és értékelem.

A tartalom és a struktúra elemzése

Az aktuális fehér könyv átfogóbb, mint az elődei, és minden szinten az információs technológiai fejlesztések megvalósításának fokozására helyezi a hangsúlyt, legyen szó kutatás-fejlesztésről vagy tudományokról. „Kína a nemzetvédelem és a

fegyveres erők kiépítésének területén ragaszkodik a fejlődés tudományos szemléletmódjához, mint fontos vezérelvhez...” Az új fehér könyv 15 fejezetre, egyben ugyanennyi fő témára tagolódik, így egyértelműen részletesebb az elődeinél.

Előszó. Kína elfogadja, hogy a kooperációs formák keresése és az izolacionizmusból történő kilépés szükségszerű. „Kína nem tud a világ többi részétől elszigetelődve fejlődni, ahogy a világ sem örvendhet jólétnek és stabilitásnak Kína nélkül.” Ez új elem Kína részéről, ami arra utal, hogy a jelenlegi irányokat megtartva további nyitás áll szándékában.

A biztonságpolitikailag releváns környezet. A globalizálódás és egy multipoláris világ az a keret, amelyből napjainkban is egy sor – például a pénzügyi és gazdasági válságban manifesztálódó – nehézség és kihívás következik. A jövőben a katonai elem növekvő jelentősége prognosztizálható, hiszen az RMA (*Revolution in Military Affairs*), a hadügyi forradalom Kína számára továbbra is kiemelt kérdéskör. Noha Ázsia – mindenekelőtt a jól kialakított kooperációs politikák eredményeként – relatíve stabil régió, a globális rendszer egyik elemeként ennek a régióknak is meg kell birkóznia az aktuális biztonsági kihívásokkal. Kína biztonsági helyzete a világban zajló események ellenére láthatóan javult, stabilizálódott. Az ország kész multilaterális aktivitásának fokozására és mélyítésére. Tajvan azonban minden megnyugtató folyamat ellenére az a pont, amely a legaggasztóbb képet mutatja. Minden ambivalens hozzáállása ellenére Kína ebben is a béke – fejlődés – együttműködés elvei alapján kíván fellépni. A dokumentumban Kína nem katonailag expanzív hegemonként, hanem status quo hatalomként jeleníti meg magát.

Nemzeti védelempolitika. A védelem kínai álláspont szerint – természeténél fogva

– defenzív jellegű. Akár az előző dokumentumokban, itt is lényeges pont a teljes informatizálás elérése, azaz modern informatikai technológiák rendszeresítése és koncentrált használata a haderőben. A keretet a tervezés, a fejlesztés, a nemzeti védelem és a haderő reformja alkotja. Kína az aktív védelem stratégiáját követi. Megfogalmazott egy ezzel egybevágó irányvonalat is, amelynek ambíciószintje a lokális háborúk magas informatikai szintű megvívása és megnyerése, továbbá a háborúk és krízishelyzetek elhárítása. Kína továbbra is önvédelemre felépített nukleáris stratégiát követ, elhatárolódik a nukleáris első csapás gondolatától. A fehér könyv iránymutatása szerint az ország továbbra sem hajlandó részt venni nukleáris versengésben. Az ideai könyv e fejezetének egyik legnagyobb újdonsága, ami az előzőkből ilyen markánsan nem domborodott ki, hogy a nemzeti védelempolitika kiemelten fontos témájaként kezeli az MOOTW (*military operations other than war*), vagyis a nem háborús katonai műveletek kérdését. Kína nemzetvédelmi politikája két fő komponensből áll: egyrésztől egy már karcsúsított állandó erőből, másrésztől egy erős tartalékerőből.

A fehér könyvekben a kínai haderő fejlesztéseinek időbeni meghatározása is figyelemre méltó, amit a fehér könyv ideai kiadása nem említ ugyan, de ha fellapozzuk a 2006-ost, akkor láthatjuk, hogy a tervek egészen 2050-ig szólnak:

- 2010-ig meg kell teremteni a „szilárd alapokat” (*jianshi jizhu*);
- előreláthatólag 2020-ra a „nagy előrelépés” elérése a cél;
- körülbelül 2050-re „teljes egészében” el szeretné érni a stratégiai célt – egy olyan információs technológiákkal megerősített hadsereg kiépítését, amely képes egy ilyen technológiák bevetésével megvívott háború megnyerésére.

Ez azt jelenti, hogy a kívánt ambíciószint elérésére egy szűken vett négy dekádból álló fejlesztési periódus áll rendelkezésre.

A haderő reformja és fejlesztése. A haderőfejlesztés keretparaméterei a modernizáció, a reform, a fejlesztés, a forradalmasítás és a szabályozás. Kiindulási alapként a tudományosan megalapozott fejlődés (*scientific outlook on development*) szolgál, ami a nemzetvédelemben stratégiai megfontolások és fejlemények haderőt és országot erősítő kombinálása. „A tudományosan megalapozott fejlődés szemléletmódja előtérbe helyezi az embereket, és egy átfogó, koordinált és fenntartható fejlődést céloz meg. Az emberek előtérbe helyezése érdekében az emberek érdekeit kell munkálkodásunk kiindulópontjaként és alapjaként kezelni; folyamatos erőfeszítéseket kell tennünk a nép különböző szükségleteinek kielégítésére és általános fejlődésének elősegítésére. Az átfogó fejlődés eléréséhez fel kell gyorsítanunk a szocialista politikai és szellemi civilizáció építését, miközben folyamatosan javítjuk a szocialista piacgazdaságot, és fenntartjuk a koordinált, 'egészséges' gazdasági fejlődést, ily módon egy olyan struktúrát építve ki, melynek jellegzetessége az anyagi, politikai és szellemi civilizációk kölcsönös javítása és közös fejlesztése. A koordinált fejlődés érdekében kiegyensúlyozott fejlődést kell elérnünk a városi és vidéki területek, egyes régiók, a gazdasági és szociális kezdeményezések, az ember és a természet, a hazai fejlődés és a világ felé való nyitás között. A fenntartható fejlődés érdekében az ember és a természet közötti harmóniát kell elősegítenünk, meg kell birkoznunk a gazdasági fejlődésben, a lakosság növekedésében, a természeti erőforrások felhasználásában és a környezetvédelemben rejlő inherens problémákkal, és a társadalmat olyan, a civilizált fejlődés-

hez vezető útra kell terelnünk, amelyet a bővülő termelés, növekvő életszínvonal és szilárd ökoszisztéma jellemez.”

Ehhez a továbbiakban az ideológiai és politikai felkészítést erősítik a katonai képzésben, hogy fenntarthatóak és biztosíthatóak a párt abszolút fennhatóságát a haderő felett. Ennek érdekében született meg 2007 januárjában a *Guideline for the Ideological and Political Education of the Chinese People's Liberation Army – a Kínai Népi Felszabadító Hadsereg ideológiai és politikai oktatásának irányelvei* című dokumentum. Ez az elem dominál a képzésben. A dokumentumnak ez a fejezete kiemelt figyelmet fordít a logisztikai szektor reformjára és megfelelő szintű kiszélesítésére, valamint az integrált felszerelés-biztosítás (*integrated equipment support*) haderő szintű bevezetésére. E folyamatoknak és reformlépéseknek is az egyik kulcseleme az információs technológiák adaptálása a haderő valamennyi szintjére.

Szárazföldi haderő. A szárazföldi haderőnek nincs független vezetése, hanem négy főhadiszállásra (HQ) és hét katonai körzetre tagozódik, és az egységek ezeknek a közvetlen alárendeltségébe vannak rendelve. A szárazföldi haderő regionális betagozódása fokozatosan gyengül, és feladatrendszerében megjelennek a régiókon túlmutató elemek. Az egységek létszámukban zsugorodnak, ennek következtében multifunkcionálisak és mobilabbak. A haderőnem eddig nagy lépéseket tett a fegyverzetkorszerűsítések terén is.

Haditengerészet. A haditengerészet a Népi Felszabadítási Hadsereg (PLA) stratégiai elemei közé tartozik: főleg a flotta és a parti őrség tengeralattjáróiból, hajóiból és légi csapásmérő egységeiből áll. Kína tengeri hadereje három flottára (Beihai, Donghai és Nanhai) tagolódik. A tengeralattjáró-arszénál nukleáris, stratégiai raké-

ták hordozására alkalmas, atommeghajtású támadó és hagyományos tengeralattjárókat vonultat fel. A hajók között klasszikus típusokat találhatunk, azonban a kínai haditengerészetnek még nincsenek repülőgép-hordozói, és az információs technológiák bevezetése is várat még magára. A haditengerészet modernizálása élvezi a legmagasabb prioritást.

Abból indulhatunk ki, hogy Kína kellőképpen céltudatos lesz ahhoz, hogy a meglévő technológiákat lemásolja, ezáltal megtakaríthatja a kutatás-fejlesztésre fordítandó összegek jelentős hányadát.

Összességében megállapítható, hogy a kínai haditengerészet egy defenzív, a parti térségre összpontosított erőből (*brown water Navy*) egyre inkább nagyon aktív, offenzívebb nyílt tengeri erővé (*offensive offshore active defence*) fejlődik. A haditengerészeti erők taktikai és stratégiai szintű felhasználásával képes lesz támogatni a kínai befolyás kiterjesztésére irányuló törekvéseket, és alkalmas lesz az ország területi és gazdasági érdekeinek védelmére is a régióban – az idei fehér könyv tanúsága szerint szükség esetén akár erőszakkal is. Az offenzív nyílt tengeri stratégia felépítése két fázisban történik majd. Az első fázis tevékenysége (2002–2010) az úgynevezett zöldvízi övezetet érinti, vagyis a partokat határoló első szigetlánc (Japán, Senkaku-szigetek, Tajvan és Borneó nyugati partjai) belül található. Reményeik szerint 2020-ra eljutnak a második szigetláncig (Kuril-, Bonin- és Mariana-szigetek, Pápua Új-Guinea). Ezekből a tervekből arra következtethetünk, hogy az expanzió folytatódik, és 2050-re a haditengerészet korlátlan nyílt tengeri képességek birtokában lesz. Adigra valószínűleg az „előretolt védelemből” az „előretolt jelenlét” irányába fejlődik a katonai doktrína is, ami egy vagy több

külföldi bázis felállításának lehetőségét is magában hordozza. A jelenlegi helyzetből kiindulva e tekintetben leginkább Mianmar kerülhet szóba.

Figyelemre méltó mai példa a kínai haditengerészet aktivitásának kiszélesedésére egy ellátó hajó és két romboló bevetése Szomália partjai mentén. Feladatuk 2008. vége óta a kalózkodás visszaszorítása az Ádeni-öbölben. A haditengerészet első ilyen jellegű feladatteljesítéséről van szó, ami jól mutatja a régió jelentőségét Kína számára. Konkrét feladatuk a nyersanyagszállító útvonalak biztosítása, a kínai kereskedelmi hajók biztonságának szavatolása. A világnak a legsűrűbb hajóforgalmat lebonyolító és egyben legveszélyesebb tengeri szakaszán tevékenykedő kínai csoportosítás egyértelmű üzenetet hordoz. Kína már nemcsak a közvetlen környezetében aktív tényező, hanem kész arra, hogy távoli régiókban területen kívüli (*out of area*) műveletekkel támassza alá és védje a kínai érdekeket.

Légierő. Ugyan a légierő is stratégiai eleme a Népi Felszabadítási Hadseregnek, de mai összetételében abszolút defenzív jellegű. Jelenleg a nemzeti légtér biztosítása és a területi szuverenitás megőrzése a fő feladata. Az információs technológiák bevezetésével a légierő képességei jelentős mértékben bővülnek. A cél, hogy támadó és védelmi jellegű feladatok ellátására egyaránt képes legyen. Ez az átalakítási folyamat a teljes légierőt érintő eszközbeszerzésekben már jól kimutatható. További lépésként már folyamatban van a szükséges képzési feltételek megteremtése. Ennek részeként, hogy csak egyet említsek, 2008 júliusában a légierőben rendszeresítendő modern technológiák kiszolgálására képes személyzet képzésére hozták létre az *Air Force Military Professional University*-t.

Hadászati rakétacsapatok. Ez a stratégiai hadászati erő a párt közvetlen irányítása alatt áll. Fő feladata az agresszorok és a Kína elleni nukleáris támadások elrettentése, továbbá nukleáris ellencsapások és hagyományos rakétaeszközökkel precíziós csapások végrehajtása. A hadászati rakétacsapatok a Kínai Népköztársaság Központi Katonai Bizottsága (*Central Military Commission – CMC*) alárendeltségében működnek, amely feladatát közvetlenül a párttól kapja. A CMC utasításai közvetlenül dandárszinten jelentkeznek. A műveleteket szigorúan a CMC utasításaihoz kötik. A hadászati rakétacsapatok nukleáris rakétaosztályokból, hagyományos eszközökből, kiszolgáló erőkből, kiképző és tudományos kutatólétesítményekből és egy főhadiszállásból állnak. Itt is prioritást élvez az információs technológiákra történő átállás. A rakétacsapatok kiválóan példázzák, hogy a Kínai Népköztársaság politikai tekintetben a központosított szocialista pártidiktatúra mintáját követi. A Kínai Kommunista Párt döntési és beavatkozási jogköre szinte korlátlan a politikai, közigazgatási, gazdasági és társadalmi kérdésekben. A Kínai Népköztársaság a politikai és adminisztratív intézmények, valamint a hatásos ellenőrzési mechanizmusok terén hiányos képet mutat. A kormányzati gyakorlatot informális hatalomgyakorlási eljárások, a hierarchiát befolyásoló rejtett tényezők éppúgy jellemzik, mint a párt alapszabályzatának, az alkotmánynak, a törvényeknek és a közigazgatási eljárásoknak az ellentmondásai.

Belbiztonsági erők. Ezek az erők kettős vezetés alatt állnak. Egyrészt a Kínai Népköztársaság Központi Bizottsága, másrészt a CMC gyakorol felettük ellenőrzést. Főleg rendőri erőkből állnak, de ide tartozik még a határőrség, a tűzoltóság és az általánosságban vett biztonsági erők

(*security guard*) is. Kulcsfeladatuk a nemzeti biztonság szavatolása, a szociális stabilitás fenntartása, a biztonságos élethez és munkakörnyezethez való jogok biztosítása. Feladatrendszerükbe tartoznak a katasztrófavédelem és a terrorizmusellenes küzdelem hazai és nemzetközi vonatkozásai is. Kína 11 terrorizmusellenes nemzetközi szerződés részese. A rendőri erőkre lényeges feladat hárul a szerződésekben vállalt kötelezettségek teljesítésében.

Tartalék erők. A nemzeti védelem megvalósításában a lakosságra kiemelt szerep hárul. A haderő két része a gerincét képező aktív komponens, valamint a jelentős tartalék erő, amely szintén kettős vezetés: egyrészt a Népi Felszabadító Hadsereg, másrészt helyi pártbizottságok és hatóságok irányítása alatt áll. A tartalék erők struktúrájukban felölelik valamennyi haderőnemet, fontos elemét képezik a kínai haderőnek. A helyi milíciák vezetése roppant szerteágazó képet mutat. Az államtanács, vagyis a kormány, a CMC, a helyi pártbizottságok titkárai és az adott katonai körzetparancsnokok egyaránt utasíthatják őket. A vezérkari parancsnokság pedig felügyeli a milíciák tevékenységét. A jelenleg folyamatban lévő tizenegyedik ötéves tervnek (2006–2010) megfelelően a milíciák létszámát tízmillióról nyolcmillióra csökkentik.

A haderő és a lakosság viszonya. A hadsereg a lakosság fontos része. Jelentős szerepet tölt be az ország fejlődésében és a katasztrófavédelemben. A „kettős támogatás” (*two supports*) elképzelés képezi a haderő társadalom általi támogatásának keretét: „Egyfelől a haderő támogatása és kedvező bánásmód biztosítása a katonák és a forradalom mártírjai családjainak, másfelől a kormány támogatása és a nép iránti szeretet (a „kettős támogatás”) alkotja a nemzetvédelem és a fegyveres erők kiépítésének, erősítésének politikai alapját.”

Ez mindenekelőtt a katasztrófavédelemben jelenik meg. A fegyveres erők támogatták a XXIX. olimpiai játékok lebonyolítását, részt vesznek a természeti katasztrófák utáni újjáépítésben, a legkülönbébb építészeti és környezetvédelmi projektekben. Ezért a helyi politikai szervek egyöntetűen támogatják a fegyveres erők modernizálását.

Tudomány, technológia és gazdaság. Ezek az elemek központi szerepet játszanak a haderő fejlesztésében és modernizálásában. Központi kérdés a képességek kiszélesítése, a fegyverrendszerek és felszerelések független (saját) kutatás-fejlesztése. További cél a fegyveres erőkhöz, a védelemhez fűződő tudományos kutatási területeket összekapcsoló rendszer kifejlesztése a fegyveres erők és a polgári szféra által kölcsönösen felhasználható kutatási területek eredményeinek jobb rendszerezése érdekében. Ennek biztosítására számos politikai döntés már meg is született. A dokumentum megfogalmazásában: „A Kínai Népi Tanács reformjára vonatkozó, a tizenegyedik pártkongresszus első ülésén 2008-ban elfogadott tervnek megfelelően a Kínai Népköztársaság Nemzetvédelméért Felelős Tudományos, Technológiai és Ipari Bizottságot felváltotta egy központi igazgatású Nemzetvédelméért Felelős Tudományos, Technológiai és Ipari Bizottság. 2007-ben az Államtanács jóváhagyta a „Néhány gondolat a nemzetvédelmet szolgáló tudományos, technológiai és ipari befektetési rendszer reformjának mélyítésével kapcsolatban” című dokumentumot, amely egy olyan új befektetési rendszert javasol, amelyet hatóságos kormányzati szabályozás és ellenőrzés, a társadalmi tőke bevonása, az egysegésített közvetítő szolgálatok, alapos felügyelet és irányítás, valamint pozitív katonai-polgári kölcsönhatások jellemeznek.

Ennek eredményeként formálódóban van egy nyitott fejlődési minta a védelemmel kapcsolatos tudomány, technológia és ipar területén. A beruházási terület tovább szélesedett, és a befektetési struktúrák tovább optimalizálódtak.”

Védelmi kiadások. Kína a védelmi kiadásokat a gazdasági lehetőségekhez és a védelempolitikai szükségszerűségekhez igazítja. 2008-ban a védelmi költségvetés elérte a 417 768 milliárd RMB-t (júan, a kínai valuta, helyi nevén renmimbi, vagyis a nép pénze). A növekedést az előző évekhez képest a bérek inflációkövető emelésével és a haderőreform ütemezésével indokolja a dokumentum. Kína saját költségeit még így is visszafogottnak tartja más országokéhoz képest. Az átláthatóság érdekében a védelmi kiadásokat bejelentésköteles és nyilvános információként kezeli.

Nemzetközi biztonsági kooperációk. Központi szerepet mindenekelőtt a regionális biztonsági kooperációk töltenek be, ezek közül is a Sanghaji Együttműködési Szervezet áll az élen. 2007-ben a taskenti csúcstalálkozón új fejezet nyílt a szervezet életében. Több olyan megállapodást kötöttek a tagországok, amelyekkel szorosabbra fűzik kapcsolataikat. A Kína által preferált, ázsiai és csendes-óceáni pozícióinak erősítésére szolgáló másik jelentős platform az ASEAN Regionális Fórum. Az ASEAN és az ASEAN+3 (Kína, Japán, Dél-Korea) pedig további kooperációs lehetőségeket tartogat az országok számára. A jövőben Kína az ENSZ Biztonsági Tanács állandó tagjaként a szervezet békefenntartó missziói fontos támogatójának tekinti magát. 2008 végén 1949 kínai katonai szolgált ENSZ-misszióban a világ valamely pontján. A kínai kooperációs politika számos eszközt vonultat fel. Többek között célzottan indítanak katonai csereprogramokat, kiszélesítik katonadiplomáciai te-

vékenységüket (150 országgal tartanak fent katonai kapcsolatokat, 109-ben attaséhivatalt is), gyakoriak katonai célú látogatásaik, és egy sor partnerországgal rendszeresen bonyolítanak le közös gyakorlatokat. 2007 óta a legkülönbébb célokból mintegy húsz közös gyakorlatra került sor.

Fegyverzetellenőrzés és leszerelés. A fehér könyv szerint Kína jelentős nukleáris arzenállal rendelkező államként különleges felelősséget hordoz, csakúgy, mint a többi nukleáris vagy tömegpusztító képességgel rendelkező ország. Kína számára az Átfogó Atomcsend Szerződés (*Comprehensive Nuclear Test Ban Treaty – CNTBT*) az iránymutató leszerelési kérdésekben. A kínai fegyverzetellenőrzési és leszerelési stratégia további elemei a biológiai és vegyi fegyverek tilalma, a tömegpusztító fegyverek elterjedésének megakadályozása, a Koreai-félsziget leszerelése, az iráni atomkérdés békés megoldása, valamint a nukleáris terrorizmus elleni globális harcról szóló kezdeményezés támogatása. A világűr békés felhasználásának jogát Kína is fenntartja magának, a továbbiakban pedig kiáll a nagyhatalmak közötti űrfegyverkezési verseny kialakulása ellen. A dokumentumban a hagyományos fegyverek, a kazettás bombák leszerelését, a könnyűfegyverzetek kereskedelmi tilalmát szorgalmazza. Végezetül a bizalomerosztó intézkedések részeként támogatja az átláthatóság növelését a védelmi és katonai kérdésekben.

A 2008-as fehér könyv értékelése

Tartalmi mondanivalójának újdonságai. 2006-os elődjéhez képest a dokumentum tartalmilag kevés újdonsággal szolgál az

A Sanghaji Együttműködési Szervezete különleges szerepet játszik a kínai ambíciókban. A szervezetet 2001. június 14-én Kína, Oroszország, Üzbegisztán, Kazahsztán, Kirgizisztán és Tadzsikisztán alapította. Üzbegisztán kivételével ezek az országok alkották a Sanghaji Ötöket, majd a csoport Üzbegisztán 2001-es felvételét követően vált szervezetté, és vette fel a Sanghaji Együttműködési Szervezet (*Shanghai Cooperation Organization – SCO*) nevet. A Sanghaji Ötök az 1996-ban aláírt *Szerződés a katonai bizalom mélyítésére a határövezetekben (Treaty on Deepening Military Trust in Border Regions)* című szerződés értelmében fűzték szorosabbra kapcsolataikat. 1997-ben ugyanezen országok egy moszkvai csúcstalálkozón aláírták a *Szerződés a katonai erők csökkentéséről a határövezetekben (Treaty on Reduction of Military Forces in Border Regions)* című szerződésüket. A Sanghaji Ötök éves csúcstalálkozókat tartottak 1998-ban Almatiban (Kazahsztán), 1999-ben Biskekben (Kirgizisztán), 2000-ben pedig Dusanbában (Tádzsikisztán). 2001-ben a csúcstalálkozó visszatért Sanghajba. Itt a tagállamok felvették soraikba Üzbegisztánt és Sanghaji Hatokká alakultak. A hat tagállam ezt követően 2001. június 15-én aláírta a *Declaration of Shanghai Cooperation Organization* megalapításáról szóló szerződést. Az SCO Kína számára kiváló tárgyalási színtér Oroszországgal, befolyást és kapcsolatokat biztosít Közép-Ázsia irányába és a Kaukázus felé, ami Kína fokozott nyersanyagigényét tekintve hatalmas jelentőséggel bír az ország számára. Az SCO két domináns állama Oroszország és Kína.

olvasó számára. Az információs technológiák bevezetése végigkíséri szinte az összes elérhető kínai stratégiai dokumentumot. Az RMA-val összekapcsolva az információs technológiák bevezetése jelenti a haderőfejlesztés eszenciáját. A dokumentum elméleti megközelítése a kormányzati szintről meghirdetett *fejlesztés tudományos koncepciójából (scientific approach to development)* indul ki. (A másik elv így hangzik: „Harmonikus szocialista társadalom felépítése”.)

A még 2006-ban és szintén a 11. ötéves tervben lefektetett elv célja minden értékesnek ítélt külső ismerethalmaz adaptálása a saját kulturális sajátosságok megőrzése mellett. A fejlődés tudományos koncepciójának kivitelezése azonban az ideológiai elképzelések olvasataként is értelmezhető, és nem takar mást, mint a tudományos kutatások átpolitizáltságát, ami szöges ellentétben áll a tudományos kutatások és fejlesztések alapelveinek szabadságával.

A dokumentum szinte nem fogalmaz meg semmi konkrétumot

- fegyverrendszerekről;
- a haderő fejlettségi szintjéről (technikai állapotáról, kiképzettségéről, méretéről, feladatrendszeréről);
- a stratégiai kérdések háttéréről;
- nem részletezi a stratégiai ambíciószinteket;
- a stratégiai célok homályosak maradnak, az előző dokumentumokból jobban levezethetők;
- a konkrét védelmi kiadások esetében a megadott összegek ellenőrizhetetlenek, bárminemű összehasonlítás fenntartásokkal kezelendő.

Stílus. A dokumentum hangneme öntudatos, magabiztos, ugyanakkor általános, kimért és elvont. Első olvasatra látszólag kevésbé agresszív, mint az előző dokumentumok. Kína status quo hatalomnak tekinti magát, a dokumentum stílusa pedig pontosan ezt tükrözi vissza. Ugyanakkor tükrözi azt a kínai öntudatosságot is, hogy az ország szerepét tekintve nem akar mindig erre a státusra szorítkozni, hanem ki akarja használni képességeit, lehetőségeit, és minden téren erőt akar mutatni, ahol azt a kínai érdekek megkövetelik. Ezek a képességek egy védelemre berendezkedett regionális hatalom törekvéseit, vagyis elsődlegesen a területi integritás megóvását és a védelmi célokat szolgálják.

Mindenesetre a hatalmi törekvésekkel párosuló erőkitetés képessége egy globális szereplő elvárásainak erőteljes alátámasztására is szolgálhat, nemcsak az Oroszországi Föderáció vagy az USA regionális ellenlábasként, hanem akár más kontinenseken is megjelenve. A hangnem jól tükrözi a tipikus kínai „kettős identitást”.

Az előző évek dokumentumaihoz képest új tagolás és a sematikus változtatások mellett is feltűnő az általánosító nagy absztrakció. Amíg például a 2006-os fehér könyv a haderő létszámadatait és szervezeti módosításait részletesen kibontja, addig ez a dokumentum tudományos köntösbe burkolva ugyan, de csupán általánosságokat tartalmaz.

Figyelemre méltó, hogy a dokumentumban nemcsak hogy itt-ott nyugati terminológia jelenik meg (például a MOOTW), hanem összességében is olyan benyomás alakul ki, mintha Kína katonai szinten a modern nyugati országokhoz mérné magát. Ugyanez mutatkozik meg a hosszú távú ambíciókban is.

A stratégiai ambíciók kiolvashatósága. Figyelemre méltó, hogy – az előző dokumentumokhoz képest – a kooperációs és leszerelési törekvések hangsúlyozása csak a fehér könyv utolsó fejezeteiben jelenik meg. Ezek a fejezetek olyan mélységben dolgoznak ki biztonságpolitikai elemeket, amelyek hivatalos politikai dokumentumokban eddig még nem voltak fellelhetők. Lehetséges, hogy ez a politikai vezetés megváltozott felfogásának a jele. A kínai globális elhivatottság nem elég ahhoz, hogy az országot megbízható stratégiai partnerként fogadják el. Abban az esetben főleg nem, ha igazából egy elég csalóka „soft power-beállítódás” áll a háttérben. Ez ne tévesszen meg bennünket, hiszen Kína ugyanúgy, mint eddig, status quo hatalomnak tekinti magát (ami rész-

ben vagy egészben sem feltétlenül esik egybe a külső szemlélők véleményével).

A nyugati szempontból kulcserőnek tekintett haditengerészeti és rakétacsapatok (*Second Artillery Force*) fejlesztését csak általánosságban és történetileg fejti ki. Itt több információt várna az olvasó. E két talán legfontosabb stratégiai elem tekintetében — haditengerészet, melynek feladata az energiahordozók és nyersanyagok szállítási útvonalainak biztosítása és a rakétacsapatok, melyek a Tajvannal szemközti partszakaszra vannak telepítve, és főleg az USA számára jelentenek dilemmát — a dokumentumban sok kérdés marad megválaszolatlan.

- Kína építi-e már repülőgép-hordozóját, ami nagyban hozzájárulna erőikvetítési képességeinek növekedéséhez?
- Hol tart az ország a nukleáris tengeraltattjárók gyártásában?
- Milyen technikai színvonalon állnak a rakétacsapatok különböző egységei?
- A költségvetés mekkora részét emészti fel ez a két komponens?

A dokumentum tanulmányozása közben az olvasó nem szabadulhat a gondolattól, hogy ez igazából egy „áldokumentum”, amely átfogó történelmi bevezetővel és általános leírásokkal van megtűzdelve, de a releváns részletek kibontását mellőzi. Ugyan mindezidáig ez a legátfogóbb fehér könyv, de a legkevesebbet mondó is egyben.

Nem árt újfent rögzítenünk, hogy a dokumentum által kitűzött célokat 2050-ig kell elérnie Kínának. Minden fáradozás ellenére bizonytalan vállalkozásnak tűnnek az oly módon megfogalmazott célok, amelyek a saját országon belül sem vesznek figyelembe gazdasági aspektusokat, és nincsenek tekintettel a lakosság kiegyensúlyozatlan demográfiai fejlődésére.

Ez a tény számos spekulációra ad okot Kína stratégiai szintű fejlődésére vonatkozóan. Különösen az aktuális gazdasági helyzet nyújtotta lehetőségeket tekintve, hiszen az országnak nyolcszázalékos gazdasági növekedést kell produkálnia a szociális stabilitás megőrzése érdekében.

(Salamon Péter fordítása)

Irodalom

The 11th Five-Year Plan. http://www.gov.cn/english/special/115y_index.htm

China's National Defense in 2008.

http://www.china.org.cn/government/central_government/2009-01/20/content_17155577.htm

Ten features in China's 11th five-year plan.

http://www.gov.cn/english/2006-03/08/content_246945.htm